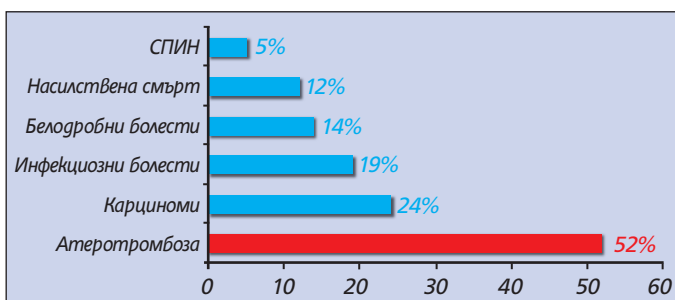

Ролята на дебелината на интима-медия на каротидните артерии за ранна диагностика и прогнозата на коронарната атеросклероза

Доц. Жанета Георгиева, г-р Бранимир Каназирев, г-р Весела Златкова, г-р Димитър Костов, г-р Мария Костуркова, г-р Мариела Бъчварова, доц. Красимира Ненова
Катедра по пропедевтика на вътрешните болести, Медицински университет, Варна

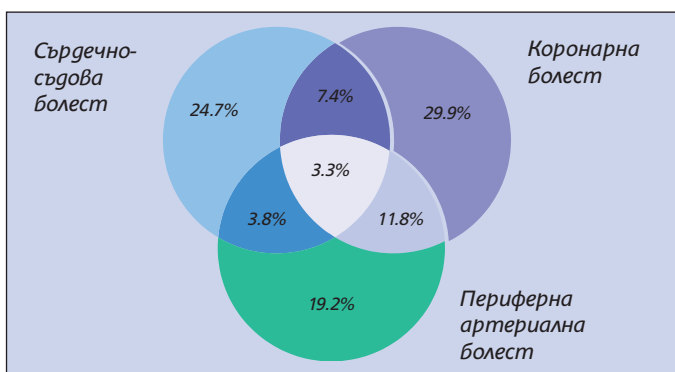
Атеросклерозата е водеща причина за сърдечно-съдови заболявания, включително исхемична болест на сърцето (ИБС), мозъчно-съдова болест (МСБ), периферна артериална недостатъчност на крайниците (ПАНК) и водеща причина за смъртност в световен мащаб с 52% от общата смъртност.

Фиг. 1. Доклад на Световната здравна организация, 2001, Женева

Проявите на атеротромбозата се срещат често в повече от една локализация при един и същи пациент.

Наличието и прогресията на атеросклерозата може да бъде проследявано ултразвуково в най-достъпната за това област – каротидните артерии, чрез измерване на дебелината на интима-медия (ДИМ на КА). Дебелината на интима-медия на общата каротидна артерия (ОКА) се доказва като добър маркер за ранната атеросклероза, както и за нейното разпространение.^{6, 9, 24}

Фиг. 2. Проучване CAPRIE (Eur. Heart J.1998, 19 supl.)

Проспективните проучвания показаха положителна корелация между увеличената дебелина на интима-медия на каротидната артерия и риска от съдови инциденти – миокарден инфаркт, мозъчен инсулт и сърдечно-съдова смъртност.^{9, 23}

Ранна атеросклероза.

Разпространение на атеросклерозата

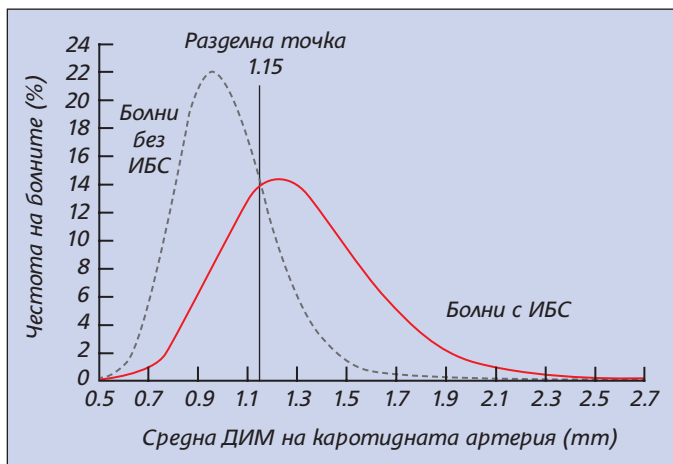
Kamblak-Ziemicka, A. et al. (2004) установяват пропорционална зависимост на ДИМ на каротидната артерия и броя на съдовете с над 50% атеросклероза на СКАГ при 588 пациенти. В същото проучване се установява, че теоретичната пределна (cut-off) стойност над 1.15 mm предсказва в 94% от случаите вероятността за коронарна атеросклероза с чувствителност 65% и специфичност 80%. Пациентите с двуклонова болест са с по-висока ДИМ от пациентите с едноклонова болест и са с по-малка дебелина на интима-медия от тези с триклонова, както по метода на персентилите, така и по метода на средните величини. A Pezzano et al. (2002) изследват 300 пациенти, като количествено степенуват тежестта на коронарната атеросклероза по брой на засегнатите артерии, тежест и степен на разпространение в различните коронарни сегменти и установяват пропорционално задебеляване на ДИМ както спрямо броя, така и спрямо тежестта и разпространението на коронарната атеросклероза. С мултивариабилен дискриминационен анализ установяват четири независими предсказващи фактора за коронарна атеросклероза: възраст, мъжки пол, диабет и каротидна ДИМ.

В проучване на 184 симптоматични пациенти, преценени и със селективна коронарна ангиография, Nowak J. (1998) установява, че диагностичната стойност на ДИМ е сравнима със стрес-тест и вариантна ЕКГ. Velhassen L. et al. (2002) установяват, че ДИМ <0.55 и дебелината на интима-медия на аортата <3 mm, измерена чрез ТЕЕ, са с отлична предсказваща стойност за липса на сигнификантна коронарна атеросклероза.

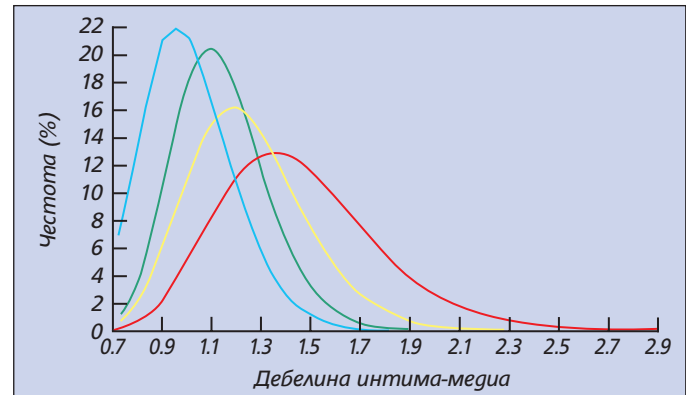
C. Held et al. (2001) установяват, че има увеличена ДИМ на каротидната артерия при пациентите със стабилна ангина пекторис и при тези с големи сърдечно-съдови инциденти и с инвазивни процедури (АКБ и ПТКА). При пациенти със задебеляване на интима-медия на феморалната артерия се увеличава броят на реваскуларизациите.

Рискът от сърдечно-съдови инциденти корелира с дебелината интима-медия

В резултатите от Cooperative Cardiovascular Project при повече от 111 000 пациенти, проследени след остър миокарден инфаркт, се установява, че честотата на мозъчния инсулт за шест месеца след инцидента е 2.5%. От друга страна, рискът от миокарден инфаркт и сърдечно-съдова смърт след преходно нарушение на мозъчното кръвообращение и/или исхемичен мозъчен инсулт в системен обзор и мета-анализ от 39 изследвания, включващи 65 996 пациенти, проследени средно за 3.5 години, е около 8%.^{16, 28} В проучването The Atherosclerosis Risk in Communities (ARIC) дебелината на интима-медия в популация на средна възраст по метода на перцентилния анализ е право пропорционална на разпространението на атеросклерозата както в периферните артериални съдове, така и в коронарните и мозъчните. В същото проучване свързаният с възрастта риск от коронарна болест нараства право пропорционално с увеличаването на ДИМ.²⁷ Отново по перцентилния метод, при възрастни пациенти ДИМ при 5858 пациенти над 65-годишна възраст е право пропорционална на честотата на миокардните инфаркти и мозъчните инсулти.² В обзор за взаимовръзката между ДИМ и сърдечно-съдовите инциденти при асимптомни пациенти във Финландия (KIND study), САЩ (ARIC и CHS) и Холандия (Rotterdam study), проследени от 3 до 9 години, се установява увеличен релативен риск за МИ и/или мозъчен инсулт от 1.9 до 5.5 при задебеляване на ИМ на каротидната артерия над установени референтни стойности.¹ В Rotterdam study връзката между ДИМ в общата сонна арте-

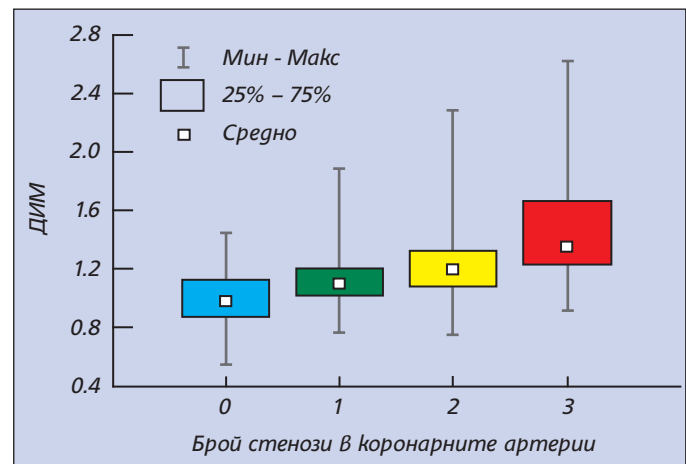
Фиг. 3. Логаритмично разпределение на дебелината интима-медия при пациенти със и без коронарна атеросклероза; разделителната стойност е на пресечната точка на кривите. Kablak-Ziembicka, A et al. Heart 2004;90:1286-1290

Фиг. 4. Теоретично логаритмично разпределение на дебелината на интима-медия при пациенти без и с едно-, дву- и три-клонова коронарна атеросклероза. Разделителните стойности не са посочени поради голямо припокриване на резултатите. Kablak-Ziembicka, A et al. Heart 2004;90:1286-1290

рия и рискът от първи инсулт и/или МИ е също право пропорционална.¹⁰ Финландското³ и шотландското²³ проучване дават нормални стойности за дебелината на каротидната ИМ за възрастни 0.36-0.90 mm, при което подчертават, че на една и съща възраст ДИМ при мъже е по-голяма отколкото при жени. Дебелината на ИМ нараства линейно с възрастта със скорост около 0.08 mm годишно.

При проследяване на 2374 пациенти с доказана атеросклероза, включени в кохортното проучване SMART (Second Manifestations of ARterial disease), средно за 2.8 години, Joke M., Dijk et al. (1978) установяват, че съобразеното с възрастта и пола увеличаване на ДИМ на общата каротидна артерия с 1 SD (0.32 mm) е свързано с увеличаване на съдовите инциденти, най-вече исхемичен мозъчен инсулт, при пациенти с манифестна атеросклероза, но без да е в зависимост от наличието на плаки в каротидните артерии.¹⁴ M. Lorenz et al. (2006) намират, че и при млади пациенти под 45 години в CAPS (Carotid Atherosclerosis Progression Study), 5056 пациенти за 4-годишен период на проследяване след отчитане на рисковите фактори, предсказващата стойност на дебелината на ИМ на каро-

Фиг. 5. Групите без и с едно-, дву- и три-клонова коронарна атеросклероза са показани по метода на перцентилите, средната, минималната и максималната стойност. Kablak-Ziembicka, A et al. Heart 2004;90:1286-1290

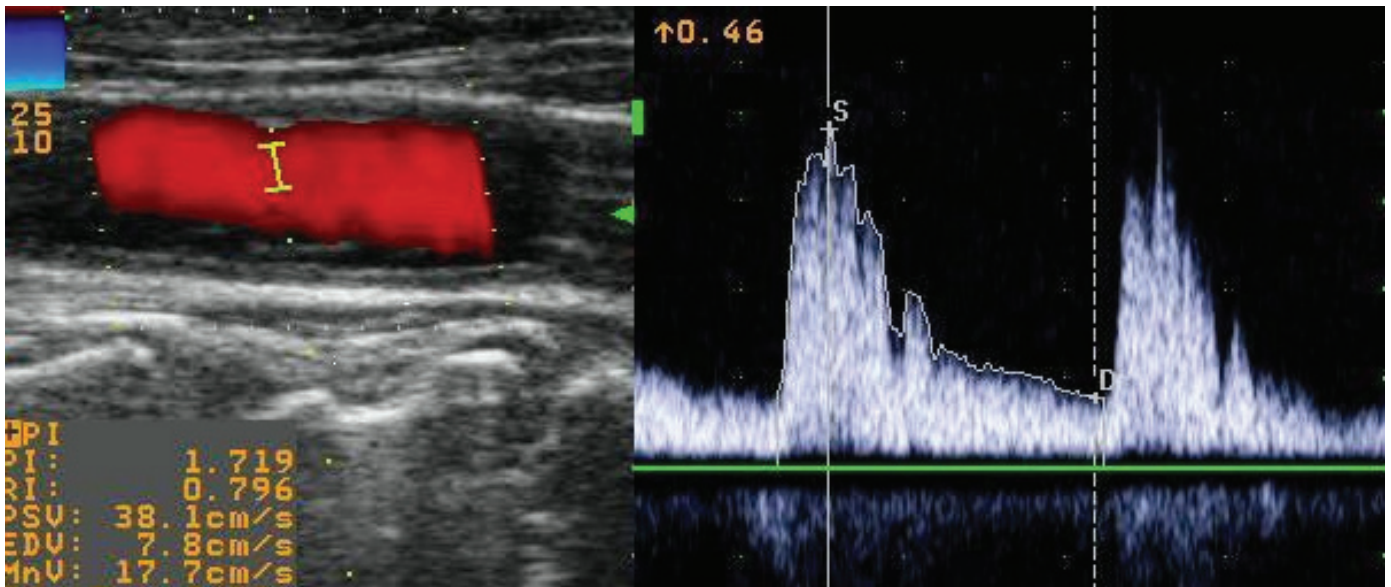
тигната артерия е независим прогностичен фактор.¹⁷ Гръцки колектив през 2006 г. установява, че увеличената дебелина на ІМ на общата каротидна артерия е свързана с по-висок риск от повторен исхемичен инсулт при 238 пациенти за период на проследяване от 28.9 месеца.²⁹ Vots и сътр. (2005) заключават, че рискът от ОМИ за осемгодишен период на проследяване е свързан с дебелината на интима-медия на общата каротидна артерия, а луменът на каротидните артерии и отношението ДИМ/лумен отразява по-скоро ремоделирането на артериалната стена, отколкото риска за бъдещи съдови инциденти.⁴ Staub и сътр. (2006) установяват, че резистивният индекс (RI) на каротидния кръвоток на вътрешната каротидна артерия (изчислен по формулата на Pourcelot: $RI = 1 - V_{diast} / V_{syst}$) корелира със степента на атеросклероза толкова добре, колкото и ДИМ, и е предсказващ фактор за сърдечно-съдова смъртност и заболяемост по същия начин.²⁵ RI отразява разтегли-

востта на стената и съдовата резистентност и има пряка връзка между увеличаване на RI стойностите, рисковите фактори и проявите на атеросклерозата.

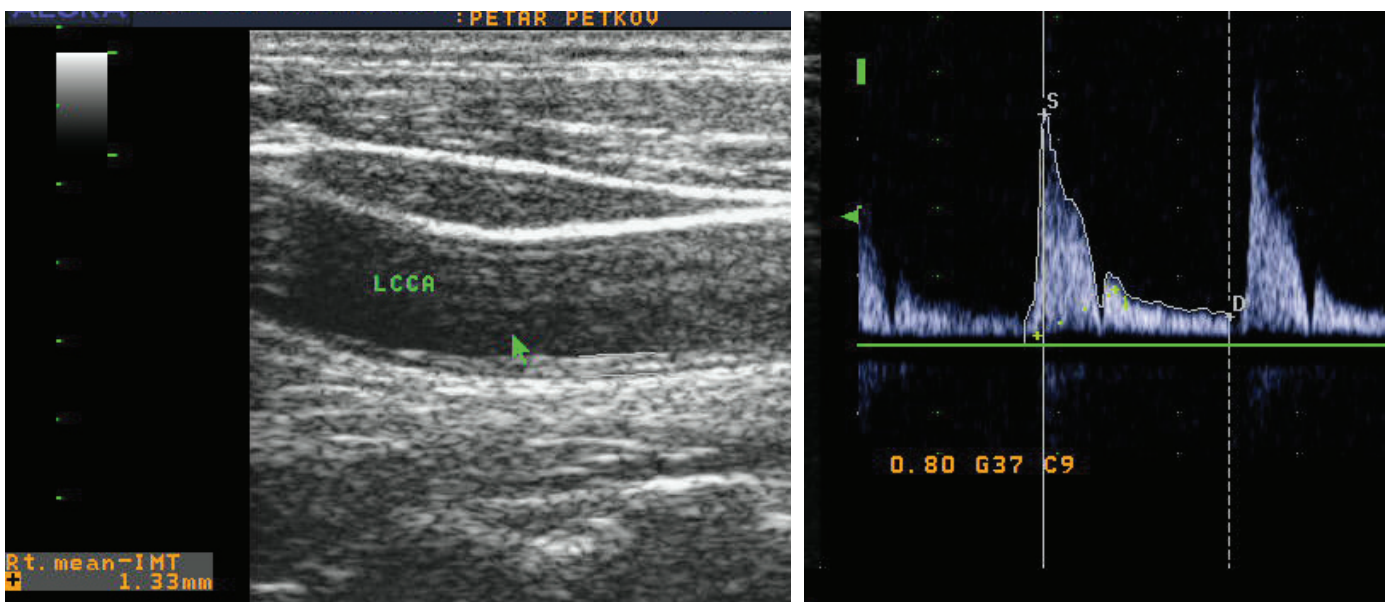
Метогука

Генетика, адипонектин и ДИМ

През 2000 г. Vionnet et al. установяват чувствителен локус за втори тип диабет и метаболитен синдром на хромозома 3q27.³⁰ Така нареченият ген ADIPOQ е локализиран на позиция 3q27 и кодира белтъка адипонектин. Абдоминалната мастна тъкан понастоящем се смята за важен ендокринен орган, секретиращ различни адипокини и групи регулаторни пептиди или хормони. Синтезата се регулира от промотора на гена ADIPOQ. Смята се, че адипонектин е маркер за инсулинова чувствителност и глюкозен метаболизъм, а също така участва във възпалителните процеси. Понижени нива на циркулиращия адипонектин са установени при сърдечно-

Фиг. 6. Пациент с едноклонова болест, ІМТ 0.866 cm и RI -0,796

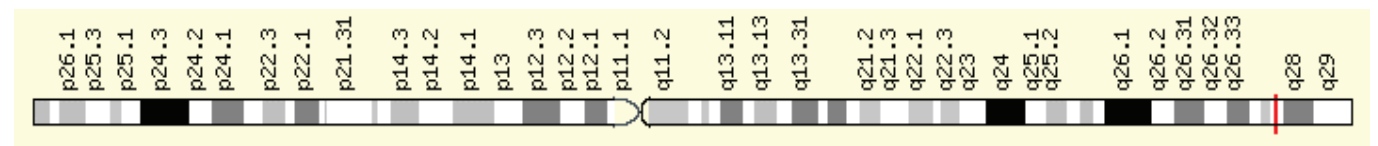
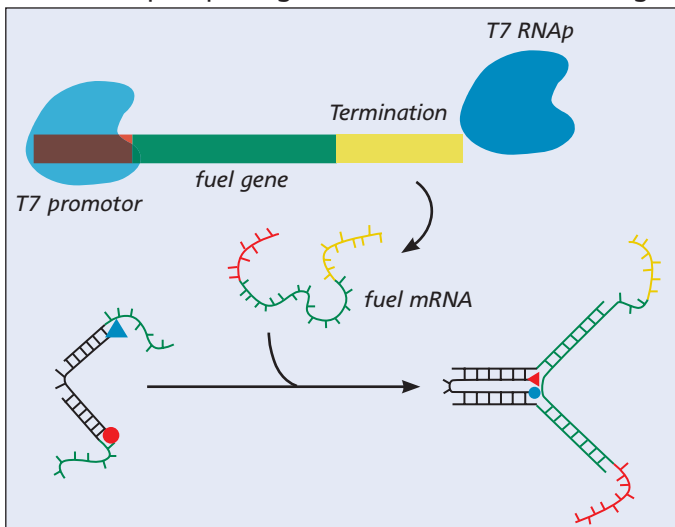

Фиг. 7. Пациент с триклонова болест, ІМТ 1,33 cm и RI -0,882

съдови болести, затлъстяване и диабет. Адипонектин потиска трансформацията на макрофагите в пенести клетки, а ниските му стойности са свързани с ендотелна дисфункция и ускоряват забеляването на интима-медия, докато високите му плазмени нива са свързани с намаление на риска от миокарден инфаркт. През 2007 г. немски колектив доказва, че адипонектин е ендотел-независим хуморален вазодилататор, действащ чрез отваряне на K(v)-канални и е различен от т. нар. adipocyte derived relaxing factor (ADRF).⁵ Предшествващи проучвания са доказали обратна корелация между нивата на адипонектин, инсулиновата резистентност и CRP.¹⁸

В няколко скринингови проучвания се установява, че нивата на адипонектин са обратнопропорционални на дебелината на каротидната интима-медия както при млади пациенти с наднормено тегло, така и при здрави лица от двата пола на средна възраст.^{22, 12} В японско проучване с контролна група се установява, че хипоадипонектинемията се свързва с увеличената честота на коронарна болест при мъже, както и с нивата на CRP.¹⁶ В други проучвания, след корекция на рисковите фактори като обиколка на талията, диастолно АН, HDL-холестерол, HbA_{1c}, корелацията с дебелината на интима-медия става незначителна.¹⁸ Тези резултати показват, че традиционните рискови фактори, свързани с наднормено тегло и дисметаболически синдром, могат да повлияят взаимовръзката между адипонектин и дебелината на интима-медия.

Европейската група за инсулинова резистентност (EGIR, European Group for Insulin Resistance) докладва резултати от проучването RISC (Relationship between Insulin Sensitivity and Cardiovascular disease), в които генен полиморфизъм в промотора на гена ADIPOQ корелира с дебелината на интима-медия

Фиг. 8. Дългото рамо q на 3 хромозома, 27 лента, мястото на гена **ADIPOQ**, контролиращ синтеза на адипонектин и неговия промотор T7 с генния си полиморфизъм на единични нуклеотиди, които се разпределят в населението по законите на популяционната генетика

на каротидната артерия при здрави, независимо от нивата на циркулиращия адипонектин.²⁰ Това е в противоречие с данните, че плазмените нива на адипонектин са свързани с риска от миокарден инфаркт, а също така, че са независим предиктивен фактор за развитие на коронарна болест в 10-годишно проспективно проучване на възрастни мъже в Швеция.⁷ Дали адипонектин и неговите генетични регулатори могат да се използват за предсказването на дебелината на каротидната интима-медия и на коронарната болест ще се реши от предстоящите скрийнинггови и проспективни проучвания.

Дебелина на интима-медия и биомаркери

При възрастни пациенти увеличението на CRP при тези от тях с ултразвуково установена атеросклероза на каротидните артерии рискът от коронарна болест и увеличена смъртност се повишава незначително, когато се вземат предвид и останалите рискови фактори.¹³

Заклучение

1. Ултразвуковото измерване на ДИМ може да се разглежда като индикатор за генерализирана атеросклероза и кратко- и средно-срочен прогностичен фактор за съдова болестност и смъртност, при което каротидните артерии могат да бъдат считани за „прозорец“ към коронарното съдово русло.

2. ДИМ има силна правопрпорционална връзка с различните рискови фактори за атеросклероза.

3. Измерването на ДИМ има висока прогностична стойност за сърдечно-съдови инциденти – мозъчен инсулт и миокарден инфаркт.

4. ДИМ е добър маркер за ефикасността на антиатерогенното лечение.

5. Висока чувствителност за стратификация на пациентите с висок риск за сърдечно-съдово заболяване.

Според V Конференция на АНА „Отвъд вторичната превенция: Идентифициране на високорисковите пациенти за първична превенция“ при асимптомни пациенти над 45 години внимателно извършеното ултразвуково изследване може да добави значима допълнителна информация към традиционното определяне на рисковите фактори.

Книгопис

1. Allan PL et al. Age and IMT in EAS: Edinburgh Artery Study. *Stroke* 1997; 128: 348
2. Belhassen L. et al. Step-wise strategy for exclusion of CAD in patients *J Am Col Cardiol* 2002; 39:1139-1144.

Пълната библиографска справка е на разположение в издателството и може да бъде представена при поискване.